

zem, hogy ez hasonló jellegű lehetett, mint Erdély történetében az 1594-es évhez vezető folyamat, amikor egy katonai megoldásokban hívó csoport végül kivégeztette az értelmiségi politikai elitet (majd értelmetlen háborúkba, és végül pusztulásba sodorta az országot). Cornell H- Fleischer éppen azt a történetet mutatja be, miként nem maradhatott az Amasyából Isztambulba költözött, szultánna lett Bajazid (mondjuk) értelmiségi, és ennek a hatalom-megtartási technikának milyen könyvtártörténeti vonzatai lettek. Miként kerültek el apja görög kódexei a belső palotából, egy másik tároló helyre, és persze miként alakult át az udvar értelmisége (*Learning and sovereignty...*), kulturális és tudományos arculata.

A külön megemlített három tanulmányt összefoglalóan mondhatjuk könyvtártörténeti írásnak, ezeket követi egy újabb fejezetben (*The Palace Library as a collection and the book arts*) másik három tanulmány, és ez már par excellence könyvtörténet. Igaz, a harmadik, Judith Pfeiffer írása, már jelentős részben tartalmi kérdésekről szól, de jelzi, hogy egy korabeli könyvjegyzék miként tanít bennünket a kortárs irodalmi kánon megismerésére (*Bayezid II, and the early sixteenth-century ottoman literary canon*). Az első kettő tanulmány a ma, a Topkapi Palota Múzeum Könyvtárában kézbe vehető, (Zeynep Atbaş), illetve az 'Atufi összeírásában szereplő illusztrált kéziratok művészettörténeti elemzését (Zeren Tanindi) foglalja magában. Ezzel együtt megismerjük a könyvek korábbi tulajdonosait, későbbi használóit, illetve Bayazid és az egyéb possessorok tulajdonjegyeit is.

Az ezeket az írásokat követő fejezet (*Book titles and their disciplines...*) 22 tanulmány a könyvtár tartalmi összetételét elemzi, külön-külön foglalkozva az egyes tudományterületekkel. Korán-elemzések, teológia, jog és jogi iskolák, filozófia, logika, külön az erkölcs, és ezzel összefüggésben – boldog idők, amikor még volt összefüggés – a politikaelmélet. Külön kerülnek az uralkodók nevelésének szempontrendszerét taglaló művek (egyfajta fejedelem tükrök). Természetesen jelentős számban voltak orvostudományi szövegek, illetve a hétköznapi medicinát szolgáló gyógynövényekről, a bevett gyógyítási gyakorlatokról szóló munkák. Ezen túlmenően a flóra és a fauna tudományos leírásai, ezen tudományok alkalmazott része, vagyis a gazdálkodásra (mezőgazdaság) vonatkozó könyvek, de nem hiányzik az okkultizmus sem. Jelentős számú a szépirodalmi szöveg, ezekről több tanulmány számol be, a török, a perzsa és az arab irodalmi filológia – főként szöveg-, és hatástörténet – szemszögéből. A természettudományok a természet bemutatásán túlmenően is jelen vannak, csillagászat, földrajz, de olyan alkalmazott ismeret jelleggel is, mint az aritmetika, geometria, optika és a különféle szerkezetek. A tanulmányok tartalmi sokfélesége jelzi, hogy igazi interdiszciplináris együttműködésben készült el a kötetnek a szultán gyűjteményének tematikus elemzése.

Az első kötet függelékeiből kettőt már idéztem, azokon túlmenően külön jegyzékben tüntetik fel a szerzők a korabeli katalóguson szereplő, ma a Topkapi Palota Múzeum Könyvtárában megőrzött, illetve külön az onnan elkerült, más bibliotékákban fellelhető kéziratokat.

MONOK ISTVÁN

Veits Marchtallers Beschreibung Ungarischer Sachen von A(nno) 1588. – Veit Marchthaler magyar dolgainak leírása az 1588. évtől, Fordította, sajtó alá rendezte és bevezette Németh S. Katalin. Budapest, MTA Könyvtár és Információs Központ – Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 2020. 208 p.

Veit Marchthaler nem közismert szerző, a német útleírásokkal foglalkozó szakirodalom sem szentel neki sok figyelmet. Az Ulmból származó Marchthaler (ezen a keresztnéven családjában a második) 1564 és 1641 között élt. Pontos adatokkal életére vonatkozóan a 17. század kezdetétől rendelkezünk, amikor is 1600 tavaszán utazásait követően hazatért Ulmba, ahol a városi tanács

tagjává választották, majd különféle tisztségeket betöltve 1640-től a kereskedő céh céhmestere lett. Ezt megelőzően már 1632-től titkos tanácsos volt. Az ulmi hazatérését megelőző húsz évről eddig keveset tudunk.

Marchthaler életének e szakaszára Németh S. Katalinnak az ulmi városi levéltárban folytatott kutatásai és publikációi irányították rá a figyelmet. Marchthaler életrajzi adatai az ott fellelhető kéziratok alapján bővíthetőkké váltak, valamint előkerült a szerző *Ungarische Sachen* című kéziratban maradt műve is (Stadtarchiv Ulm, H. Marchthaler, Veit Nr. 1.). A kézirat feltehetően a szerző javításait tartalmazó másolat, ami vélhetően hosszabb időn át készült. A most ismertetett kötet e kézirat Bevezetéssel (7–37) ellátott, jegyzetelt fordítását (*Utazások Magyarországon és Erdélyben – Veit Marchthaler, Ungarische Sachen, 1588.* címmel, a továbbiakban *Utazások*, 39–177) tartalmazza Németh S. Katalintól, amit rövidítések, valamint személynév- és helynévmutató (178–207) egészít ki.

A szóban forgó kézirat kötésén a „von A. 1588.” évszám szerepel, a benne említett legkésőbbi évszám az 1592. év (Bevezetés, 18). Az utazás kezdete a kéziratból egyértelműen kiderül. A szerző – ekkor már az ulmi Schermer kereskedőház bécsi képviselőjének, Lazarus Henckelnek a szolgálatában állva – 1580. szeptember 29-től 1582. november 24-ig, tehát bő két évig Pápán időzött Nicos (Nyikos) Ferencnél, aki szintén kereskedő volt (*Utazások*, 48–49). Egy, a mű vége körül tett utalásból kiderül, hogy Marchthaler még 1594 előtt járt Erdélyben, említi ugyanis, hogy eljutott „Dévára, amely egy magas hegyen fekvő erős vár, ebben az időben Geszti Ferenc birtokában van, aki Erdély országhajókapitánya. (*Utazások*, 141)” Geszti Ferenc pedig 1594-ig volt dévai főkapitány (ld. 652. jegyz.).

Az útleírás szerkezete a következőképpen alakul: az első fejezet a nyugat-magyarországi városokat írja le, a második fejezet a Felvidéken tett utazásról szól. A harmadikban a hét felvidéki bányavárosról esik szó. Külön fejezet tárgyalja a bányavidéki őrhelyeket. Erdély történetével foglalkozik egy történeti áttekintés, amelyet az erdélyi udvartartás leírása követ. Marchthaler külön kitér Erdély jövedelmi viszonyaira, Erdély szövetségi politikájára, majd az egyes falvak és városok leírása következik. Az Erdélyről szóló részek közül a legerjedelmesebb és egyben zárófejezet az erdélyi szászok eredetével, történetével, szokásaival foglalkozik (Bevezetés, 17–18).

Németh S. Katalin tartalmas Bevezetése idézi Marchthaler szerzői szándékát, azaz magyar útleírásának ars poeticáját, ami a szászokról szóló fejezet élén (*Utazások*, 144–145) áll: „Ezt [ti. hogy sokféle német nép él szétszórva, de egyféle eredetből, nemből és származásból valók] itt nem akarom részletesen elbeszélni, még kevésbé a sok tudós ember ellentmondó opinioi fölött judiciumot gyakorolni, mert ez nem áll az én szándékomban és nincs is hozzá elegendő tudásom, mivel ez nekem teljesen szükségtelen, (hiszen én a scribensek [ti. írók, különösen történetírók; Marchthaler passim használt szava] buzgó és szorgalmas olvasásával és concordálásával önként hozzáolvastam és tanultam), mert ezzel az írással nem akarok sem királyt, sem fejedelmeket megtalálni, hanem az a szándékom, hogy csupán csak magamnak feljegyezzem, és ahol és amilyen országban a leggyakrabban utaztam, amit azokon a helyeken láttam, hitelesen hallottam és szorgalmas kérdezősködés után megtudtam, azt most, mint aki, mint a vak, sem az egyik, sem a másik auctort nem olvasta, és az okok felől sem itt, sem ott valamit nem tudott meg, hanem mindent úgy, ahogy az eredeti tévedésben vagy véleményben van, vitatlanul hagyom.”

Marchthaler tolla szívesen elidőzik fontosabb települések leírásakor. Ezt indokolttá is teszi jelentőségük, vagy pusztán csak az a tény, hogy ott hosszabb ideig tartózkodott a szerző. Így jár el például Pápa (itt kezdett el magyarul tanulni, és leszokni a borivásról, valamit szemtanúja volt a környéken bajvívásoknak), Pozsony, Kassa, Debrecen, Várad, Kolozsvár, Gyulafehérvár vagy Brassó esetében. A nagy történelmi események helyett sokkal inkább érdeklik a helyiek napi megélhetésének körülményei, érdeklődése tipikusan egy szó szerint is józan kereskedőpolgáré. Elismerőleg említi pl. Ghyczy Jánosról, váradai kapitányról és Erdély kormányzójáról, hogy iskolázatlan-

sága ellenére nehéz hivatalát azért látta el megbízhatóan, „mivel ... bort is nagyon ritkán ivott” (*Utazások*, 113). A szászok kereskedelméről is fontos sorokat vet papírra (*Utazások*, 152–153). Legtöbbször használt szavai az 'Einkommen' és a 'Nahrung'. E praktikus és ökonomikus szemlélet mellett azonban Marchthaler megengedi magának azt is, hogy helyiek mendemondáiról is meséljen: így tesz pl. a kerek formájú kővicsek eredetének magyarázatakor (*Utazások*, 129), vagy a pozsonyi városháza rácsos ablakán megtekintett festmény Janus-ábrázolásának értelmez(tet)ésekor (*Utazások*, 63–64), vagy az Aranyos folyó nevének eredeztetésekor (*Utazások*, 135).

Magyar nyelvismeretének magas fokát mutatja a magyar szólások, közmondások, esetenként egy-egy árucsőfűlő vagy nyelvtörő idézése: pl. Meguntam Győrött, Duna, Rába, Rábca rákja rágja lábamat (*Utazások*, 42, 102. jegyz.).

Nem rejti véka alá lesújtó véleményét egy-egy város lakóinak jellemzése kapcsán. A váradiakról például azt tudjuk meg, hogy „amilyen nagy buzgalmat mutatnak a prédikációban, olyan nagy vagy még sokkal nagyobb étvágyukat, kedvüket és örömeiket lelik abban, ha mást be tudnak csapni és akarattal megcsalni” (*Utazások*, 123). Vagy a stubnyafürdőiekről: „a városkát ... sclavon vagy vend nép lakja, elvetemült, megbízhatatlan nép, jóllehet többnyire az Ágostai Concessiót vallják” (*Utazások*, 69).” Az erdélyi szászokról pedig általában: „közönségesen borzalmas naplopók, különösen a városokban éjjel-nappal henyélnek, miközben a zabálást és a vedelést sem felejtik [...]” (*Utazások*, 153). Egész Havasalföldről pedig így vélekedik: „Inkább lenne az ember disznópásztor, mint ennek az országnak a fejedelme” (*Utazások*, 161).”

Egy helyen, Várad esetében – a szerzőtől szokatlan módon – könyvészeti szempontból releváns kijelentést is tesz: „... nyomda is van ott, ahol könyveket és magyar kalendáriumot nyomtattak” (*Utazások*, 123 és ld. 518. jegyz., amely azonnal az RMNy 559 számhoz vezet az olvasót (!), sőt, a szerző vonatkozó adatát a fordító a Bevezetésben ki is értékeli [33]). A szerző szót ejt a brassói könyvtárról is (*Utazások*, 166).

Marchthaler útja során nem feledkezett meg az antik maradványok, régiségek megemlítéséről sem. Így tesz pl. Szombathely, Kolozsvár, Gyulafehérvár, vagy Traianus hídjának esetében, a vestigia, az antiquitas, és a monumenta szavakat használva (*Utazások*, 57, 133, 137, 141–142).

A szerző útleírásának értékelésére és a német nyelvű magyar utazási irodalomban betöltött szerepére, közelebről Martin Zeiller a 17. században népszerű baedekkeréhez való sajátos viszonyára is kitér a Bevezetés (26–28, különösen 28): megállapítást nyer, hogy Zeiller, aki maga soha nem fordult meg Magyarországon, számos részletet átvett Marchthaler helyi tapasztalataiból. Annak személyes, élénk és egyszeri élményei, megfigyelései nála, továbbá a 17., sőt a 18. századi Magyarországra vonatkozó német nyelvű útikönyvirodalom más szerzőinél is már toposzokká mevedtek. Példa erre a privigyei erdőség útonállóiról szóló történet (*Utazások*, 69), vagy Marchthaler vásárhelyi reggelije Mihály bírónál (*Utazások*, 128–129), de a Torda környékén található sok római pénz is, amiket „az oláhok a szántóföldeken és a hegyekben találhatnak, és a városba visznek eladni.” (*Utazások*, 136).” Ilyen topikussá váló tapasztalat az is, hogy a Brassó közelében lévő Remeteszállás nevű fogadóban „az ember nem szívesen száll meg.” (*Utazások*, 158).”

Marchthaler az évszámok tekintetében ritkán téved. Bár akad példa erre is, a fordító ekkor a fordítás szövegében rögtön helyesbíti a dátumot. A szerző a király képe magyar nyelvű megnevezést tévesen a főkapitányi tisztségre vonatkoztatja, holott az a nádort illette (*Utazások*, 89, 297. jegyz.). Földrajzi tévedése, hogy a Tisza folyik Marosvásárhelynél (*Utazások*, 129).

Németh S. Katalinnak számos értékes tanulmánya jelent már meg a szerzővel és említett művével, továbbá a tágabb témával, a német nyelvű magyarországi útleírásokkal kapcsolatban. Tehát avatott szem láthatott neki a mű fordításának, ami mindenütt gördülékeny, világos és érthető. Mindössze egy téves központozású mondat maradt a jó másfélszáz oldalas magyar szövegben a Kolozsvár kapcsán említett unitáriusokról (*Utazások*, 131): „ezek mind arianusok, vagy sokkal inkább „iriánusok” [...], és még isteni írásban sincs fundamentumuk, ha áttérnek, szabad nekik (ez után a

szövegben vessző áll, feleslegesen) az apostolok és az evangélisták írásait elvetni, és azt mondják, azok is csak emberek voltak, azt írtak, ami (nem „amit”, ahogy a szövegben áll) jól esett nekik.” Apró betűhiba (*Utazások*, 128): „Az ezeket a köveket könnyen ketté lehet vágni és a két felét egymástól elválasztani (elválasztania helyett).

A fordítás forráshűnek és szó szerintinek látszik mindenhol, amely mintha megőrizte volna az eredeti szöveg tagolását is. A fordítás végig jelzi az eredeti kézirat paginálását.

A fordításhoz írt jegyzetek igen sok információt nyújtanak a fordított szöveghez, bár a tördelés miatt itt-ott elcsúsztak (pl. a 620. jegyzetben szereplő fordítás a 137. oldalon áll, míg a glossza, amelyhez tartozik, még az előzőn. Marchthaler német szövegét számos helyütt latin nyelvű gloszák kísérik. Ezek olvasataihoz és jegyzetben történő fordításaikhoz fűznek néhány megjegyzést.

123: az első glosszában a „Calvinista” szó áll, ami helyett Calvinistae a rendes szóalak. Láb-jegyzet itt nem fordítja a megjegyzést („Calvinistae religiosiores etiam peiores aliis”), aminek jelentése: ’a vallásosabb kálvinisták még rosszabbak a többiekénél’ – írja a szerző a váradiakról.

197. jegyz. (64): magyarázza a szövegben álló „tiscerniálható” szót, amelynek helyes olvasata szinte biztosan ’discerniálható’, azaz a ’t’ helyett ’d’ a szó kezdetbetűje, s jelentésének ismételt fordítása (a főszövegben is, és az említett jegyzetben is) felesleges.

199. jegyz. (64): a főszövegben szereplő „regalia” szó nem királyságot, hanem a ’királyt megillető jövedelmeket’ jelent.

370. jegyz. (104): a szövegben „proscribálták” áll; a szóra nem a „számon tartották” kifejezés a helyes, hanem a ’házatlannak’ vagy ’földönfutónak nyilvánították’ szavak.

133: az utolsó glossza záró részében a glosszáíró kételkedésének ad hangot: „De quo dubito, ex (helyette ’an’ volna!) verum sit?” – ’Kételkedem efelől, hogy igaz-e.’ Ennél a helynél jegyezzük meg azt is, hogy meglehet, a glosszákat nem Marchthaler írta, hiszen amiről itt a szövegben szó esik, ti. hogy a magas sótartalmú víz a beleeső embert „nem engedi alámerülni, hanem földobja a víz tetejére,” nagyon is hihető.

616. jegyz. (136): a szövegben szereplő „Julius dictatort” „Julianus császárnak” felelteti meg. Itt azonban inkább arról lehet szó, hogy Marchthaler Gyulaféhvár nevét akár az erdélyi ’gyula’ Szent István korabeli tisztség- és személynévből, akár a 13. századi, erdélyi vajdaságot és egyben fehervári ispánágot viselő ’Gyula (Jula)’ nevéből eredezteti.

864. jegyz. (167): a „Ricae” glossza fordítása ’viseletek’, de itt a szász nők hordta fátylacról, női vászon fejfedőkről van szó.

169: a szövegben az erdélyi fejedelem egyik titulusról van szó, és ez áll ott: „comes Saeculorum”, ami helyesen ’comes Siculorum’. A kapcsolódó (574. jegyz.) jegyzet fordítása már helyes.

670. jegyz.: (143): a glossza „Fauces” szava nem hasadékot, hanem ’szoros’-t jelent, ahogy a 787. jegyzetben (158) is, de a „hasadék” szó itt is makacsodik.

678. jegyz.: (144): „Nundin[a]e” glossza nem „kereskedőket”, hanem ’vásárt, sokadalmat’ jelent. Továbbá pár sorral lejjebb lenne a glossza helye, ahol valóban vásárokról van szó.

710. jegyz.: (148): a szövegben szereplő „contribuálni” nem annyi, mint „megegyezni”, hanem ’(adóban, pénzben) hozzájárulni’.

746. jegyz. (153): az „Orbis saltatorius” glossza a „tánc helyének” van fordítva. De itt ’kör-tánc’-ról van szó.

797. jegyz. (160): a török császár nem a „vajda”, hanem a ’vajdák’ („per Waiwodas”) által uralkodik.

815. jegyz. (161): a glossza fordítása helyes, de az olvasatban a „non nulli” egybeírandó, a „captis” helyett pedig ’captus’ áll.

829. jegyz. (163): az első glossza kezdetének („Walache”) helyes olvasata ’Walachie’ v. ’-iae’.

A fordítás jegyzetelésének ugyanakkor nagy érdeme, hogy sok esetben túlmutat a pusztá szó-magyarázatokon vagy fordításokon. Több helyen is utal Marchthaler útleírásának forrásaira, köztük

Bonfini, Oláh Miklós, Taurinus, Werbőczy szövegeire, és pl. éles szemmel felveti a szerző helység-névalakjai kapcsán a Honterus-féle térkép használatának lehetőségét is (790. jegyz., 159).

Úgy véljük, külön vizsgálódást érdemel a 747. jegyzet (153), ami szerint „az élvhajász ember teljesen elzüllik.” Ez a szövegben a „szászok közönségesen borzalmas naplopók, [...] szívesen magukénak vallják a mondást *Libido nam admodum vitam in lustris agit.*” mondatrészhöz kapcsolódik. A vonatkozó rész a fordító egyik korábbi tanulmányában még így áll: „zu welchen auch gern sich gestellet *Libido nam admodum vitam in lustris agent.* [154r]” (Ld. *Veit Marchthalers Reiseschreibung und die Ungarn-Beschreibung des deutschen Barock – Aspekte ergleichender Untersuchung = Ungarn Jahrbuch*, 28(2005–2007), 299). Látható, hogy a korábbi „agent” (Pl. 3. p.) állítmány olvasata később a libidinhoz illő „agit” (S. 3. p.) állítmányra változott.

Nagyon kockázatos helyes olvasatot javasolni a kézirat vonatkozó levelének másolata nélkül, de megpróbálkozunk a következő gondolatmenettel.

A *lustrum* szót Sextus Pompeius Festus (Kr. u. 2. sz.) értelmező és szótörténeti szótára így magyarázza: „*Lustra significat lacunas lutosas, quae sunt in silvis aprorum cubilia. Qua similitudine hi, qui in locis abditis et sordidias ventri et desidiaie operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. [...]*” (Ld. *De verborum significatu, quae supersunt, cum Pauli Epitome*, ed. Lindsay, Wallace M. (BSGRT) Stutgardiae et Lipsiae, Teubner, 1997². 86. c., 107. p., 12–14.) – miszerint a *lustrumok* sáros pocsolyákat jelentenek, amik az erdőkből vadkanok fekhelyei. Ennek hasonlatosságára mondják azokról, akik félreeső és mocskos helyeken a hasukkal és henyéléssel foglalkoznak, hogy életüket ’in lustris’, azaz dagonyákban, (vagy dagonyázva) élik.

Az ’in lustris vitam agere’ szólás ismeretében a ’libidinosi *admodum vitam in lustris agunt*’ – elismerem, vak – olvasattal élve a 747. jegyzetben szereplő fordítás inkább így szólhatna: a (szászok) ’kicsapongókként *életüket igen dagonyázva töltik*’. A „libido nam” helyetti ’libidinosi’ olvasat mellett szól az, hogy Marchthaler néhány oldallal később (167; 165r) útleírásában visszatérve Brassóhoz újra használja a libidinosis 3. melléknevet. Azt írja, hogy „a hét város közül ennek a városnak az asszonyai viselkednek a legjámorabban”, de néhány sorral alább hozzáfűzi azért: „*Sunt etiam libidinosis.*” Ezt a 863. jegyzet „vannak még erkölcselenségek” mondattal fordítja, de zárójelbe tett kérdőjelet, „(?)” állít utána. Itt azonban egyértelműen arról van szó, hogy (a többnyire jámbor brassói asszonyok között) ’vannak feslettek is’.

A kötetet zárásul kísérő mutatók közül különösen fontos a helynévmutató, amely táblázatba osztva, körültekintően eljárva hozza a műben említett helységek és területek I. világháború előtti hivatalos, az útleírásban szereplő német és magyar, valamint a mai hivatalos névalakját. Sajnáljuk, hogy nem lettek egy különálló, utalókkal ellátott listán oldalszámok rendelve a helynevekhez, megkönnyítve ezzel az olvasó dolgát, ha kifejezetten egy települést keres. Így jártunk mi Kecskeméttel.

Most, hogy Marchthaler útleírása teljes terjedelmében olvasható, világos, hogy mennyire ellentétes véleményének ad hangot a szerző Erdélyről és Báthory Zsigmond fejedelemtől ebben a művében, és egy másik, az egyetlen nyomtatásban megjelentetett rövid beszámolójában, az 1595-ös impresszumadatú, helynév nélkül megjelentetett *Brevis enarratio*ban (VD 16 M942; a nyomtatvány teljes címe így szól: *Rerum a Sigismundo, illustrissimo et fortissimo Transylvaniae principe contra Turcas gestarum brevis enarratio*). A szerző állításainak ütköztetése a két témát illetően túllépne ennek a recenzióknak a keretein. De megérdemelne egy tüzetesebb vizsgálódásoknak is teret engedő és felvonultatató külön tanulmányt.

Azt gondoljuk, hogy a szerző úti élményeinek írásban rögzítése nem volt öncélú, nem pusztán a maga öröme róta le élményeit és megfigyeléseit, vagy amit nem hiszünk, hogy „csupán csak magának” jegyezte fel. A helyszínekre, illetve lakosaikra vonatkozó írásokat ismerte ugyan, de távol állt tőle, hogy tudós módjára a különféle forrásokban fellelhető ilyen vagy olyan tárgyú megállapításokat vagy vélekedéseket – mint írja, „opiniokat” – ütköztessen. Nem tudósoknak szánta művét. A hadászat sem érdekli. Viszont ő maga járta be a magyar kereskedelmi útvonalakat, és a saját

tapasztalatait írta meg, úgy véljük – a maga hasznára, illetve azok okulására és eligazodására, akik kereskedni érkeztek az akkori Magyarországra valamilyen megbízásból, vagy önszántukból. Hiszen a kereskedésre vonatkozó ismereteket, helyneveket, távolságokat tarkító közlései szolgálhattak arra is, hogy egy ideutazó kereskedő már jó előre ismerje a „magyar dolgokat,” a helyi viszonyokat, az erre élők szokásait, jogukat, mindennapi életüket, vallásaikat, sőt mondáikat is, így képes legyen velük beszélgetni, (meg)értse őket, megértesse magát, és végső soron üzletet kössön velük. Marchthaler e műve tehát tekinthető egyfajta üzleti úton vezérlő kereskedőkalauznak. Ki nyomtatása elmaradt, de ezt magyarázhatja az is, hogy éppen nem a széles olvasóközönségnek készült. Ismertetni kívánta ugyan a szerző Magyarországot és környékét, de feltevésünk szerint csak a német(ajkú) kereskedőkkel.

Marchthaler útleírása értő és méltó fordítóra lelt Németh S. Katalin személyében, akinek kötete számos új ismerettel fog szolgálni a magyar történelem, művelődéstörténet, hely- és gazdaságtörténet, közelebbről a kereskedelem-történet, továbbá a magyar és más népek etnográfájának és folklorisztikájának, valamint a Magyarországra vonatkozó német nyelvű baedekker-irodalom kutatóinak és olvasóinak. Reméljük, a fordító bátorítást és támogatást fog kapni ahhoz is, hogy megjelentesse a kézirat német nyelvű átírását, amely joggal tarthatna számot a német, vagy más külföldi útirodalom-kutatás érdeklődésére.

A kötet ragasztott gerincű, de állja az oda-vissza lapozást, nem esik szét. Puhatáblás – ezt sajnáljuk. Azonban borítója színes és igényes. Joris (Georg) Hoefnagel Kolozsvárról készített 1617-es datálású metszetének egy magángyűjteményből való festményváltozata díszíti. A könyvet a debreceni Alföldi Nyomda Zrt. nyomtatta.

SZVORÉNYI RÓBERT